

İsviçre Eğitim Sistemi

Aysun Bay Dönertaş¹

Özet

Bu çalışmada, İsviçre eğitim sistemi incelenmiştir. Çalışmada öncelikle İsviçre'nin coğrafi, sosyal ve siyasal yapılanmasına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Eğitim politikaları ve amaçları ilgili yasalara atıfta bulunularak ortaya konulmuştur. Eğitim sisteminin genel yapısı ve süreç boyutu; eğitim-öğretim süreçleri, öğretmenlerin ve okul yöneticilerin yetiştirilmesi, eğitimin denetimi bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda alan yazın, basılı bilimsel ve resmi kaynaklar taranmış, ülkenin resmi internet siteleri ile Avrupa Eğitim Bilgi Ağı verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde İsviçre eğitim sistemi Türk eğitim sistemiyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir ve birtakım öneriler geliştirilmiştir.

GİRİŞ

Toplumsal olayların yarattığı etkilerin, bilim ve teknolojide meydana gelen gelişmelerin dünya üzerinde birçok alanda hızlı değişimlerin yaşanmasına yol açtığı bir gerçektir. Bu değişimlerin takip edilebilmesi, yönetilebilmesi ve hatta yönlendirilebilmesi görevini etkili bir şekilde yerine getirmede eğitimin önemli bir rolünün olduğunu söylemek yanlış olmaz. Eğitim sayesinde bireyler yenilikleri-farklılıkları takip ederek bilgi ve becerilerini sürekli güncelleyebilecek ve bu sayede dünya genelinde değişen süreçlere daha kolay uyum sağlayabilecektir. Eğitim programlarını geliştirmek ve uygulamak, çağa ayak uydurabilen kurumlar oluşturmak, öğretmenlerin profesyonel bilgi ve beceri düzeylerini yükseltmek gibi politikalarla ülkelerin eğitim sistemlerini geliştirmeyi amaçladığı söylenebilir.

Hızlı değişim ve dönüşümlerin yaşandığı 21. yüzyıl dünyasında eğitim sistemlerinin hemen hemen her ülke için önemli bir konu olduğu gerçeği farklı eğitim sistemlerinin incelenmesini önemli ve gerekli kılmaktadır. Bu sayede eğitimin evrensel özelliklerine odaklanılarak bütüncül bir bakış açısıyla eğitim olguları analiz edilebilmektedir. Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarıyla, eğitim ile ilgili olgular, eğilimler ve sorunlar analiz edilebilmekte ve daha

1 Dr. Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Öğretmeni, Eskişehir, Türkiye, aysunbay@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1219-7181

geniş bir bakış açısıyla çözümlenebilmektedir. Aynı zamanda, eğitim uygulamalarının kökenleri ortaya konulabilmekte, bir konuda bir ülkede yapılan çalışmaların diğer ülkelerde ne şekilde ortaya çıktığı görülerek kuram oluşumuna katkı da sağlanmaktadır (Ergin ve ark., 2021). Özellikle sağlık, eğitim, siyaset, ulaşım, ekonomi gibi birçok faktörün yanı sıra insanların kendilerini nasıl algıladıkları ve memnuniyet düzeyleri gibi birçok faktörü içeren yaşam kalitesi göstergelerinin yüksek olduğu ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenerek çıkarımlarda bulunulmasının değerli olduğu düşünülmektedir. Zira yaşam kalitesi göstergeleri yüksek olan ülkelerin eğitim alanında da iyi durumda oldukları ve eğitime büyük önem verdikleri görülmektedir (Şahin, 2022). Bu çalışmada; İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı - OECD tarafından ortaya konulan raporda; 41 ülke arasında hem nispeten daha yüksek mevcut refah seviyelerine hem de daha düşük eşitsizliklere sahip olduğu vurgulanan, “Daha İyi Yaşam Endeksi” verilerinde üst sıralarda yer alan İsviçre’nin eğitim sistemi incelenmiştir. Bu bağlamda ülkenin coğrafi, sosyal ve siyasal yapılanması, eğitim politikaları ve amaçları, eğitim sisteminin yapılanması, eğitim sisteminin süreç boyutu ortaya koyularak incelenmeye çalışılmış ve çalışmanın son bölümünde ülkenin eğitim sistemi Türk eğitim sistemi ile karşılaştırılmıştır.

1. İSVİÇRE’NİN COĞRAFİ, SOSYAL VE SİYASAL YAPILANMASI

İsviçre, sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan gelişmiş, yaşam standartları Avrupa ortalamasının üzerinde olan bir ülkedir. İsviçre başta Birleşmiş Milletler olmak üzere çok sayıda uluslararası siyasi, ekonomik ve sportif kuruluş ve örgütlerin temsilciliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla İsviçre, Avrupa kıtasının tam ortasında yer alması nedeniyle uluslararası kara, demiryolu ve havayolu taşımacılığında önemli bir geçiş noktasıdır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı[MFA], 2023).

Almanya, Fransa ve İtalya ile komşu olan İsviçre’nin nüfusu 8.738.791 ve yüzölçümü 41.285 km²’dir. Toplam nüfus içerisinde kadın (4.400.588 kişi) ve erkek (4.338.203 kişi) sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. İsviçre nüfusunun yaklaşık dörtte birini yabancılar oluşturmaktadır. İsviçre Federal İstatistik Ofisi (Swiss Federal Statistical Office-FSO) 2021 verilerine göre İsviçre’de yaşayan kalıcı yerleşik Türk nüfusu ise 68.800’dür (FSO, 2021; MFA, 2023).

1848 yılında kurulan ve resmi adı İsviçre Konfederasyonu olan ülkenin başkenti Bern olup, ülke 26 kantondan oluşmaktadır. Kantonlar, bir tür şehir devletleridir. Kantonlardan gelen üyeler Bern’de Federal Hükümeti

oluşturmaktadır (Arı, 2006). İsviçre yönetim olarak federalizm ve yerellik olmak üzere iki temel ilke ile karakterize edilir. Tıpkı konfederasyon gibi, 26 kantonun (eyalet) her biri kendi anayasasına sahiptir. Kantonlar Federal Anayasanın sınırladığı alanlar haricinde kendi egemenliklerine sahiptir. Konfederasyon, kanton ve komün (belediye) olmak üzere bu üç siyasi düzeyde yasama, yürütme ve yargı alanlarında güçler ayrılığı vardır. Bazı komünlerin (2200 komün) toplumsal özerkliği kanton yasalarıyla garanti altına alınmıştır. Yetkiler Konfederasyon ve kantonlar arasında bölünmektedir. Konfederasyon, konfederasyon tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu tutulan ve kantonların tek başına gerçekleştiremeyeceği yasalarla birlikte Federal Anayasa tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirir (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı [EURYDICE], 2022).

İsviçre’de görevler üç ayrı otorite (konfederasyon, kanton ve komün) arasında bölünmüştür. Dış ilişkiler, milli savunma ve özel hukuka ilişkin hizmetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin görevler konfederasyona bırakılmıştır. Kantonlar görev dağılımında en ağır yükü taşımaktadırlar. Komünler ise; yerel nitelikteki polis hizmetleri, itfaiye hizmetleri, yolların bakımı, koruyucu sağlık hizmetleri, sosyal yardımlar, eğitim hizmetleri ve dini hizmetler ile ilgili görevleri yürütmektedir. Kent içi su, gaz ve elektrik dağıtımı ile ilgili görevler kantonla komün arasında paylaşılabilir (Nadaroğlu, 2005).

İsviçre Konfederasyonu'nun temeli, 1291 yılında Almanca konuşan üç bölge toplumu arasında yapılan Habsburg Hanedanı'na karşı dayanışmayı öngören anlaşma ile atılmıştır. Bu üçlü bölgeye 1353'te beş kantonun katılmasıyla oluşturulan Konfederasyonun üye sayısı 16. yüzyıl başlarında 13 kantona yükselmiş ve Konfederasyon Alman İmparatorluğu'na karşı bağımsızlığını 1648 Vestfalya Barışı ile ilan etmiştir. Fransız Devrimini izleyen Fransız işgali sırasında 1798'de 19 kantonla Helvetia Cumhuriyeti kurulmuştur. Napolyon'un düşüşünün ardından 1815 yılında 22 kanton ile Ege-men Devletler Konfederasyonu oluşmuş ve aynı yıl Viyana Kongresi'nde de tarafsızlığı kabul edilmiş, 1848 Anayasası ile bugünkü İsviçre Konfederasyonu kurulmuştur. İsviçre 1909 yılında laikliği, 1912 yılında ise Medeni Kanunu kabul etmiş, 1920 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olmuş ancak 1938 yılında tam tarafsızlık gerekçesiyle cemiyetten ayrılmıştır. İsviçre 10 Eylül 2002 tarihinde Birleşmiş Milletler Örgütü'ne (BM) üye olmuştur. Ülkenin milli günü 1 Ağustos, para birimi ise İsviçre Frangı'dır (MFA, 2023).

İsviçre Konfederasyonu dört farklı etnik grubun birleşmesiyle meydana gelmektedir. Alman kökenliler nüfusun %64'ünü, Fransız kökenliler %21'ini, İtalyan kökenliler %7'sini, Romanş azınlık ise %0.6'sını oluşturmaktadır. İsviçre’de Almanca, Fransızca, İtalyanca, Romanş dilleri konuşulmaktadır

(MFA, 2023). Ülkede konuşulan dillerin coğrafi dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. İsviçre’de Konuşulan Dillerin Coğrafi Dağılımı (Akt. Stadtschnitzer ve Schmidt, 2018)

Şekil 1 incelendiğinde İsviçre’de konuşulan dört farklı dil olduğu görülmektedir. Ülkenin kuzeyinde ve orta bölümünde Almanca, batısında Fransızca, güneyinde İtalyanca ve güneydoğusunda Romanş dilinin konuşulduğu ve iki dilli şehirlerin olduğu görülmektedir. Avrupa’nın tam ortasında yer alması, yakınında bulunan diğer komşu ülkelerle olan bağları, konuşulan dillerin ve etnik yapıların çeşitliliği gibi etmenlerin İsviçre’nin kültürünün oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. İsviçre’deki bu farklı kültür karakteristiği edebiyat, sanat, mimari ve müzik gibi alanlarda da görülebilmektedir (Arı, 2006).

İsviçre halen çok partili demokratik sistemle yönetilmektedir. İsviçre Parlamentosu, 200 kişilik Ulusal Meclis (Conseil National) ile 46 kişilik Kantonlar Meclisi’nden (Conseil des Etats) meydana gelmektedir. İsviçre Hükümeti, Birleşik Federal Meclis tarafından dört yıllığına seçilen yedi kişilik federal konsey üyelerinden oluşmaktadır. Konfederasyon başkanı, federal konsey üyeleri arasında rotasyon usulüyle seçilerek sadece bir yıl için bu görevi yürütür ve bu dönem boyunca “eşitler arasında birinci” konumundadır. Başkan, federal konseyin toplantılarını yönetmek ve bazı temsil görevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. (MFA, 2023).

Kantonlar içinde yer alan komünler yerel yönetim birimlerini oluşturmakta ve faaliyetlerini içinde buldukları kantonun anayasa ve yasalarında bulunan hükümler doğrultusunda yerine getirmektedir. Bu nedenle komünlerin görev ve yetkileri kantondan kantona değişiklik gösterebilmektedir. Bazı komünlerde (nüfusu az olan) komün sınırı içinde yaşayan halkın tamamı komünün karar organını oluştururken, bazılarında ise (büyük olan komünler) karar organı seçim ile işbaşına gelen komün parlamentosudur (Nadaroğlu, 2005).

Doksanlı yıllarda sancılı bir yapısal değişim yaşayan İsviçre’de, küreselleşme süreci birçok işletmenin yeniden yapılanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Ülke, bu sürecin neden olduğu yüksek siyasi ve ekonomik maliyet neticesinde özellikle 1991-1993 arasında yaşanan durgunluk döneminden 1997’den itibaren enflasyondaki düşüş ve para politikasının gevşetilebilmesi sonucunda çıkabilmiştir. Ülkenin gayri safi yurt içi hasılası (GSYİH) 703.4 milyar dolar, reel GSYİH büyüme oranı ise % 0.9’dur. (MFA, 2023).

2. İSVİÇRE EĞİTİM SİSTEMİ

İsviçre eğitim sistemi, yerel köklere sahip güçlü devlet okulları ve farklı eğitim programları arasında yüksek derecede geçirgenlik ile karakterize edilir. Zorunlu eğitimden kantonlar sorumludur. Zorunlu eğitim sonrası, Konfederasyon ve kantonlar sorumluluğu paylaşır ve yakın işbirliği içinde çalışır (The Swiss Conference of Cantonal Ministers of Education [EDK], 2023e). İsviçre’de genel bir eğitim sistemi yoktur. Her kantonun farklı bir sistemi vardır. Okullar kantonlardaki yerel yönetimlere bağlıdır. Kantonların okul sistemlerini belirleme hakkına sahip olmaları İsviçre’de değişik okul sistemlerinin gelişmesini sağlamıştır. Kantonlarda farklı kültür yapılarının olması ve kırsal kesim ile şehirlerarasındaki farklılıklar okul yapılarına da yansımıştır. Örneğin Ticino kantonunda ilkokul yedi yıl iken, Zürih kantonunda altı yıl, Liechtenstein kantonunda ise beş yıl sürmektedir (Arı, 2006; Cantonal School Systems, 2015).

Çalışmanın bu bölümünde; İsviçre eğitim politikaları ve amaçları, İsviçre eğitim sisteminin; yönetsel ve okul yapılanması ile süreç boyutu ilgili başlıklar altında incelenmiştir.

2.1. Eğitim Politikaları ve Amaçları

İsviçre Kanton Eğitim Bakanları Konferansı (The Swiss Conference of Cantonal Ministers of Education - EDK), eğitim ve kültür politikasının ulusal koordinasyonundan sorumludur ve İsviçre eğitim sisteminde yüksek kalite, eşitlik, geçirgenlik ve hareketlilik sağlamayı amaçlar. EDK’nın faaliyetleri,

Federal Anayasa'daki eğitimle ilgili maddelere ve eğitimle ilgili konularda kantonlar arası hukuka dayanmaktadır. İsviçre'de eğitim ve kültür için ana sorumluluk kantonlara aittir. 26 kanton eğitim bakanı birlikte bu işi yürütmek için siyasi bir yapı oluşturur ve çalışmalarını ulusal düzeyde koordine ederler (EDK, 2023a).

İsviçre eğitim sistemi merkezi olmayan bir şekilde düzenlenmiştir. Eğitimin birincil sorumluluğu kantonlara aittir. Ortak çözüm gerektiren konularda kantonlar kendi aralarında koordineli çalışırlar. Bazı alanlarda Federal Anayasa, kantonların koordinasyon yükümlülüğünü getirir (örneğin, zorunlu eğitim sektöründe kantonların koordinasyonu, yükseköğretim sektöründe Konfederasyon ve kantonlar arasında işbirliği vardır). Zorunlu eğitim ve zorunlu eğitim sonrası durum şu şekilde özetlenebilir EURYDICE (2022b):

- Zorunlu eğitim sektöründe (okul öncesi veya ilk öğrenme döngüsü dahil olmak üzere ilköğretim düzeyi ve ortaöğretim düzeyi), düzenleme ve uygulamadan kantonlar ve belediyeleri sorumludur.
- Zorunlu eğitim sonrası (lise ve yüksek) düzenleyici yetki hem kantonlarda hem de konfederasyondadır. Konfederasyona bağlı üniversiteler dışında, kantonlar uygulamadan sorumludur.
- Mesleki eğitim ve öğretim (mesleki eğitim ve öğretim, üçüncü düzey mesleki eğitim ve sürekli mesleki gelişim) Konfederasyon tarafından düzenlenir. Burada da uygulamadan kantonlar sorumludur.

EDK tarafından yayınlanan İsviçre Eğitim Raporu (Swiss Education Report) içerisinde ortak eğitim politikalarının amaçları şu şekilde ifade edilmektedir (EDK, 2014):

- Zorunlu eğitime kayıt yaşını, zorunlu eğitim uygulamalarını, eğitim düzeylerinin süresinin yanı sıra yönlendirmeleri ve hedefleri düzenlemek.
- 25 yaş üzeri nüfusun %95'i, bir üst ortaöğretim düzeyi için yeterliliğe sahip olmak zorundadır.
- Sınavlara erişim – Bakolorya (lise diploması) sahipleri için İsviçre üniversitelerine serbest erişim sağlamak.
- İsviçre üniversitelerinde sürdürülebilir bir şekilde araştırma kariyerlerinin cazibelerini artırmak.
- Yaygın ve informal öğrenmenin temelinde resmi niteliklerin edinilmesini sağlamak için tüm eğitim sistemi boyunca önceki öğrenme süreçlerinin geçerliliğini belirlemek.

Konfederasyon ve kantonlar güncel sorunlarla yüzleşmek amacıyla aşağıdaki konularda eşgüdüm ve işbirliği çabalarını artırmayı kabul etmiştir (EDK, 2014):

- İsviçre'nin dil bölgeleri arasında değişim programlarının eşgüdümünün sağlanması ve dil kurslarının daha da geliştirilmesi.
- Sağlık alanının yanı sıra matematik, bilişim, fen bilimleri ve mühendislik alanlarındaki vasıflı işçilerin eksikliklerine çözüm getirilmesi hususunda önlemlerin alınması.
- İyi eğitilmiş öğretim kadrosu ile eğitim sistemi içinde her düzeyde eğitim kalitesini korumak, özel eğitim merkezlerinin ve özel eğitim alanında yapılan araştırmaların gelişmesini desteklemek.

2.2. İsviçre Eğitim Sisteminin Yapılanması

Çok dilli ve federal bir yapıya sahip İsviçre'de 26 kanton eğitimde birincil sorumluluğa sahiptir. Zorunlu eğitim büyük ölçüde kantonlar ve komünler tarafından yürütülmektedir. Zorunlu eğitim sonrasında federal yetkililerin ve kantonların her birinin kendi sorumlulukları vardır. İsviçre eğitim sisteminin yapılanması; yönetsel yapılanma ve okul sistemi yapılanması olarak aşağıda aktarılmıştır.

2.2.1. Yönetsel Yapılanma

İsviçre eğitim sistemi merkezi olmayan bir şekilde yönetilmektedir. Eğitimin birincil sorumluluğu kantonlara aittir. Ortak çözüm gerektiren sorunlarda kantonlar birbirleri arasında federalizm yoluyla eşgüdüm sağlamaktadır. Zorunlu eğitim gibi bazı alanlarda Federal Anayasa eşgüdüm sağlar. Konfederasyonun sorumlulukları zorunlu eğitim sonrasındaki eğitim basamakları ile ilgilidir. Bakalorya okulları, mesleki eğitim ve öğretim, yükseköğretim kurumları, halk eğitim sistemi konfederasyon ve kantonların ortak sorumluluğundadır. Federal Anayasa'nın üçüncü bölümünde eğitim sisteminin sorumlu ve yetkilileri şu şekilde ifade edilmektedir (EURYDICE, 2022c):

- Zorunlu eğitimin düzenleme ve uygulamalarından (okul öncesi, ilköğretim ve alt ortaöğretim düzeyinde) kantonlar ve komünler sorumludur.
- Zorunlu eğitim sonrası kademelerde; üst orta öğretim ve yükseköğretim düzeyini düzenleme yetkisi konfederasyon ile birlikte kantonlara aittir. Üniversiteler hariç, kantonlar uygulamalardan sorumludur.
- Mesleki eğitim (bütün basamakları) konfederasyon tarafından düzenlenmektedir. Burada da uygulama kantonlara aittir.

İsviçre eğitim sisteminde sorumluluk, konfederasyon, kantonlar ve komünler arasında bölünür. Eğitimin temel sorumluluğu kantonlara aittir. Her kantonun (eyalet) eğitim sektörü için kendi yasal hükümleri vardır. 26 kantonun kanton eğitim yasası genel olarak aynı temellere dayanmaktadır ve aynı amaçlara yöneliktir. Kanton hükümeti, okul ve eğitim sisteminin genel denetiminden sorumludur ve temel kararları alır, okulu bir bütün olarak temsil eder. Eğitim alanındaki tüm görevler kanton eğitim daireleri tarafından yürütülmektedir. Her kantonda, kanton hükümetinin bir üyesi, eğitim müdürlüğünü veya bölümünü yönetir. Eğitim bölümünün müdürü, EDK'nın bir üyesidir (EURYDICE, 2022b). İsviçre eğitim politikası sorumluları Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. İsviçre Eğitim Politikası Sorumluları (OECD, 2007)

		Yasa Koyucular	Finansman	Gerçekleştiriciler
Yükseköğretim	Üniversiteler	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler	ETH
	Uygulamalı Bilimler	Konfederasyon	Kanton ve Komünler	GSK, PH
	Yüksek Mesleki Eğitim	Konfederasyon	Kanton ve Komünler	Özel
Ortaöğretim	Mesleki Eğitim	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler	Özel
	Genel Eğitim	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler
Zorunlu Eğitim	1. - 9. Sınıf	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler
Okul Öncesi	Anaokulu	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler	Kanton ve Komünler

■ Kanton ve Komünler
■ Konfederasyon
● Özel

Şekil 2'de kantonlar ile komünlerin okul öncesi eğitim, ilköğretim ve zorunlu ortaöğretim düzeyinde okulların karar alma süreçlerinden tamamen sorumlu olduğu görülmektedir. Üst orta öğretim düzeyinde kantonlar toplu sorumluluğa sahiptir. Yükseköğretimde, kantonlar arasındaki mevzuata tabi olarak öğretmen yetiştiren üniversitelerin sorumluluğu tamamen kantonlara aittir. Mesleki eğitimin, hem ortaöğretim hem de yükseköğretimin yanı sıra üniversitelerdeki uygulamalı bilimler fakültelerinden Mesleki Eğitim ve Teknoloji Federal Dairesi (Federal Office for Professional Education and Technology – OPET) aracılığıyla konfederasyon sorumludur. Ayrıca konfederasyon her iki federal teknoloji enstitüsünden de sorumlu kurumdur. Bunun yanında her kanton kendi kantonundaki üniversitelerden ve üniversitelerdeki uygulamalı bilimler fakültelerinin yönetim ve finansmanından sorumludur

ancak konfederasyon öğretmen yetiştiren üniversiteler hariç uygulamalı bilimler fakülteleri ile ilgili düzenleyici yetkilere sahiptir (OECD, 2007).

Eğitim yönetimine ilişkin görevlerin sorumluluğu ulusal düzey, kanton düzeyi ve komün düzeyi olmak üzere aşağıda verilmiştir.

Ulusal düzey. Ulusal düzeyde görevler başta Eğitim, Araştırma ve Yenilik Devlet Sekreterliği- State Secretariat for Education, Research and Innovation (Ekonomik İşler, Eğitim ve Araştırma Federal Dairesi - Federal Department of Economic Affairs, Education and Research) tarafından dağıtılmaktadır. Ayrıca İsviçre Konfederasyonu Kanton Eğitim Bakanlığı (EDK) eğitim ve kültür politikalarının ulusal koordinasyonundan sorumludur. Eğitim alanında uzmanlığa sahip olan federal kurumlar şu şekildedir (EDK, 2018):

- Genel eğitim ve eğitimde işbirliği; Eğitim, Araştırma ve Yenilik Devlet Sekreterliği - State Secretariat for Education, Research and Innovation (SERI),
- Çocuk ve gençlik politikası; Federal Sosyal Sigorta Kurumu - Federal Social Insurance Office (FSIO),
- Eğitim izleme; Federal İstatistik Ofisi - Federal Statistical Office (FSO),
- Bilgi işlem teknolojileri ve eğitim; Federal İletişim Ofisi - Federal Office of Communications (OFCOM),
- Kültürlerarası okul politikaları; Göç Sorunları Federal Komisyonu - Eidgenössische Kommission für Migrationsfragen (EKM)
- Profesyonel girişim; Ekonomiden Sorumlu Devlet Sekreterliği - State Secretariat for Economic Affairs (SECO)
- Okulda spor; Spor Federal Dairesi – Federal Office of Sport (FOSPO)

Kanton (eyalet) düzeyi. İsviçre'de, eğitim sorumluluğu öncelikle 26 kantondadır (eyalet). Her kantonun eğitim için kendi yasal hükümleri vardır. 26 kantonun kanton eğitim yasası genel olarak aynı temellere dayanmaktadır ve aynı amaçlara yöneliktir. Kantondar Arası Eğitim Koordinasyonu Anlaşması (1970), eğitim alanında kantondar arasındaki işbirliğinin yasal temelini oluşturmaktadır. Her bir kantonda eğitimden sorumlu birimler mevcuttur. Kanton eğitim dairesi; kantonda en yetkili organdır, kantondaki eğitim sistemini yönlendirir, koordine eder ve denetler. Kantondar ve onların komünleri tüm okulları yönetir. Eğitim müdürlüklerine bağlı olan komisyonlar daha alt kademeler arasında işbirliğini sağlar. Kanton eğitim bölümleri genellikle eğitim düzeyine göre bölümlere ayrılır (yükseköğrenim ofisi, ilköğretim bölümü,

Bakalorya eğitimi bölümü vd.). Ayrıca, kantondaki okulları, öğretmenleri denetleyen, öğretmenlerin yeni konularda aydınlanmalarını sağlayan ve şikâyetlerini inceleyen müfettişler bulunmaktadır (EDK, 2023b; EDK, 2023c; EURYDICE, 2022b; Uyumaz, 2013).

Komün (belediye) düzeyde. İsviçre’de Kantonlar ve kantonlara bağlı komünler zorunlu eğitimden sorumludur (okul öncesi veya ilköğretim dönüsü dâhil ve alt orta seviye). Komün düzeyinde idari yapılar heterojendir, kanton yönetimlerine benzer şekilde düzenlenir, belediye veya kasaba/şehir meclisinin bir üyesi, bir belediye eğitim müdürlüğüne başkanlık edebilir. Her komünde bir eğitim komisyonu bulunmaktadır. Bu komisyonlar; seçimle başa gelmekte, yerellik ilkesine uygun olarak, okul binalarını sağlamakta ve öğretmenleri işe almakta, özel hizmetleri organize etmekte sorumluluğunu yerine getirmektedir. Komisyonlar, bağlı olunan kantonun geniş mevzuatı dâhilinde, yerel ihtiyaçlara göre eğitim düzenlemekte ve sağlamakta serbesttirler. Bununla birlikte, komünlerde oluşturulan okul komisyonları ayrıca öğrencilerin ne zaman nereye kayıt yaptıracağını belirlemektedir. Adres değişikliklerinde çocuğun karne ve belgelerinin alınabilmesi için, sınıf öğretmenin önceden haberdar edilmesi gerekmektedir. Çocuklar yaşları ile aynı sınıfta okumaktadırlar. Ayrıca dillerini ilerletmek için yoğun Almanca kurslarından da yararlanabilirler (EURYDICE, 2022b; Kummer et al., 2006; Uyumaz, 2013).

2.2.2. Okul istemi Yapılanması

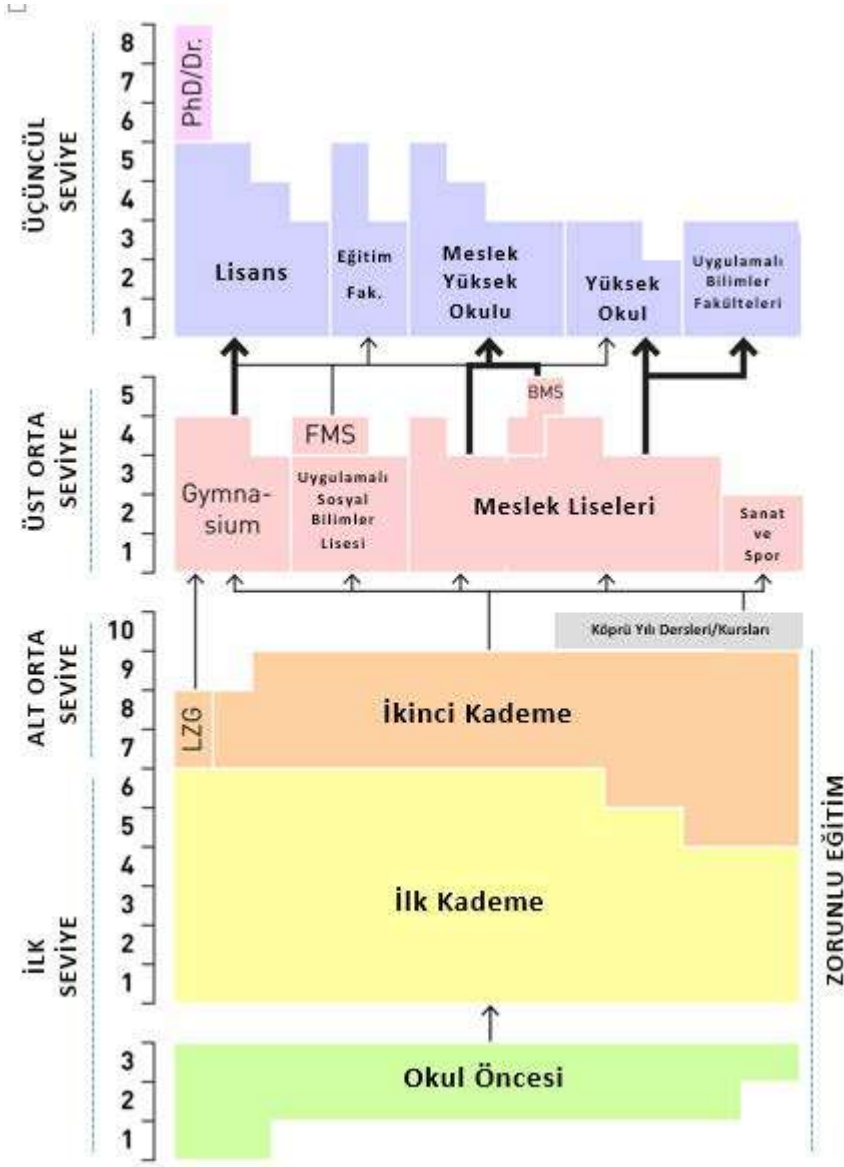
İsviçre eğitim sistemi ilköğretim ve alt ortaöğretim, üst ortaöğretim ve üçüncül düzey eğitim (yükseköğretim) kademelerinden oluşmaktadır. İsviçre eğitim sistemiyle ilgili hükümler Federal Anayasa’da şu şekilde belirtilmiştir (The Publication Platform for Federal Law [FEDLEX], 1999):

- Okul eğitim sisteminden kantonlar sorumludur (m.62/1).
- Kantonlar, tüm çocuklara uygun yeterli bir temel eğitim sağlanmasını sağlayacaklardır. Temel eğitim zorunludur ve devlet tarafından yönetilir veya denetlenir. Devlet okullarında ücretsizdir. (m.62/2).
- Kantonlar tüm engelli çocuklara 20 yaşına kadar yeterli özel eğitimin verilmesini sağlar (m.62/3).
- Okul eğitimi diplomaların tanınmasının yanı sıra, okula giriş yaşı ve zorunlu eğitim, eğitimin süresi ve hedef düzeyleri ve bir seviyeden diğerine geçiş alanlarında koordinasyonla uyumlu hale getirilmemişse konfederasyon bu uyumlaştırma sürecini sağlamak için yönetmelikler çıkarır (m.62/4).

- Konfederasyon okul yılının başlangıcını düzenler(m.62/5).
- Kantonlar, kanton sorumluluklarını etkileyen okul eğitimine ilişkin federal mevzuatın hazırlanmasına katılır ve onların görüşleri özel olarak dikkate alınır (m.62/6).
- Konfederasyon, mesleki ve mesleki eğitim ve öğretime ilişkin yönetmelikler çıkarır (m.63/1).
- Konfederasyon ve kantonlar, İsviçre yükseköğreniminde koordinasyon ve kalite garantisinden müştereken sorumludur. Bu sorumluluğu yerine getirirken, üniversitelerin ve onlardan sorumlu çeşitli organların özerkliğini dikkate alır ve aynı işleve sahip kurumlara eşit muamele edilmesini sağlar (m.63/3).

İsviçre’de zorunlu eğitim birçok kantonda dört yaşında başlamakta ve toplam 11 yıl sürmektedir. İlk seviye, iki yıllık anaokulu veya ilk öğrenme döngüsü dâhil sekiz yıl, alt orta seviye üç yıl sürer. Zorunlu eğitim sonrası (genel lise eğitimi, mesleki eğitim ve öğretim, üniversiteler) ile ilgili olarak, kantonların ve konfederasyonun her birinin kendi sorumluluk alanları vardır. Yükseköğretim seviyesi, üniversiteleri (uygulamalı bilimler üniversiteleri ve öğretmen eğitimi üniversiteleri dâhil) ve mesleki eğitim veren kurumları kapsar (EDK, 2023d). İsviçre eğitim sisteminin yapılanması Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. İsviçre Eğitim Sisteminin Yapılanması (Swiss Education System, 2023)

Şekil 3'te de görüldüğü gibi İsviçre'de zorunlu eğitim 11 yıl sürmektedir. Bu eğitimin iki yılı okul öncesi eğitimi, altı yılı ilk seviye-ilköğretim, üç yılı da alt ortaöğretimi kapsamaktadır. Alt ortaöğretimden sonra öğrenciler üst ortaöğretim kurumlarına devam etmekte ve bu kurumların eğitim süresi okul türüne göre üç ya da dört yıl olarak değişmektedir. Üst ortaöğretimden

sonra başlayan üçüncül düzey eğitim başka bir ifadeyle yükseköğretim süreleri de farklılık göstermektedir.

İsviçre’de okula başlama yaşı ve zorunlu eğitimin süresi; 2009 tarihinde yürürlüğe giren Zorunlu Eğitimin Uyumlaştırılmasına İlişkin Kantonlararası Anlaşma (Intercantonal Agreement on Harmonisation of Compulsory Education - HarmoS Anlaşması) ile düzenlenmiştir. Bu anlaşma eğitim planlarının aynı dili konuşan bölgelere göre koordine edilmesi gerektiğini belirtmekte ve on bir yıllık zorunlu eğitim süresini ve okula başlama yaşını belirlemektedir. Bu anlaşmaya göre çocuklar dört yaşında (31 Temmuz itibarıyla) okula başlayacak, ilköğretim (okul öncesi eğitim ya da ilk öğrenme döngüsü ile birlikte) sekiz yıl ve ilköğretimi izleyen üç yıl da alt ortaöğretim olacak şekilde, zorunlu eğitim toplamda 11 yıldan oluşacaktır. HarmoS Anlaşması bütün kantonlar tarafından kabul edilmemiştir; 15 kanton anlaşmayı kabul etmiş, yedi kanton reddetmiş, dört kanton kararsız kalmıştır. Örneğin Ticino kantonu, iki zorunlu anaokulu yılını ek olarak, üç yaşından itibaren çocuklar için isteğe bağlı bir başlangıç yılı sunmakta, Ticino alt orta seviye (scuola media) dört yıl sürmektedir (EDK, 2023d; EDK, 2018, EDK, 2014).

İsviçre eğitim sistemi okul yapılanması; okul öncesi eğitim, ilköğretim, alt-ortaöğretim, üst-ortaöğretim, öğrenim zorluğu çeken öğrenciler için özel eğitim, üçüncül düzey eğitim/yükseköğretim, sürekli eğitim başlıklarıyla ilişkilendirilerek aşağıda sunulmuştur.

Okul öncesi eğitim. İsviçre’de okul öncesi eğitim veya ilk öğrenme döngüsü olarak da nitelendirilen, iki yıllık anaokulu eğitiminin çoğu kantonda zorunlu eğitime dâhil edildiği (Aargau, Bern, Basel, Freiburg, Gallen vd.), bazı kantonlarda (Ausserrhoden, Luzern, Nidwalden, Schwyz) zorunlu eğitimin bir yılını kapsadığı, bazı kantonlarda (Graubünden, Uri, Liechtenstein) ise zorunlu eğitim süresi içinde yer aldığı görülmektedir. Okul öncesi eğitim / ilk öğrenme döngüsüne katılım ücretsizdir. Kantonların eğitim idareleri, okul öncesi eğitimden / ilk öğrenim döngüsünden sorumludur ve bunları kanton eğitim kanunlarında düzenler. Komünler bu kanunları uygulamaktan sorumludur. EDK ise koordinasyon rolü üstlenir (Cantonal School Systems, 2016; EURYDICE, 2022d).

Kantonlar genelinde en yaygın durum, okul öncesi eğitimin zorunlu eğitimin bir parçası olması ve iki yıl sürmesidir. Bazı kantonlarda ise durum farklıdır. Almanca konuşulan İsviçre’nin birkaç kantonunda, çocukları anaokuluna gönderme zorunluluğu yoktur veya yalnızca bir yıllığına gönderme zorunluluğu vardır, ancak bu durumlarda bile çocukların büyük çoğunluğu hala iki yıllık anaokuluna devam etmektedir. Örneğin; Almanca konuşulan

birkaç kantonda komünler, dört ile 7/8 yaşındaki çocukların aynı sınıfta birlikte okutulduğu *Grundstufe* (okul öncesi iki yıl ilkokulun ilk iki yılı ile birleştirilmesi) veya *Basisstufe* (okul öncesi iki yıl ilkokulun ilk yılı ile birleştirilmesi) adı verilen ilk öğrenme döngüsünün bir biçimini yürütebilmektedir. Ticino kantonunda ise iki zorunlu okul öncesi yıla ek olarak, üç yaşından itibaren çocuklar için isteğe bağlı bir yıl daha okul öncesi eğitim hizmeti sunulabilmektedir (EDK, 2023f).

İsviçre’de okul öncesi eğitim kademesinde; çocuğun okul ortamına girmeden önce yaşadığı deneyimlere, yeteneklerine, kişilik ve gelişim özelliklerine dikkat edilerek gelişim alanları desteklenir. Beceriler, teşvik edici oyun ve öğrenme ortamlarıyla geliştirilir. Çocuklar yavaş yavaş temel sosyal becerileri kazanır ve okul rutinlerini öğrenir. Oyun son derece önemlidir. Anaokulları çocukların zihinsel, ruhsal, bedensel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunarak, onları ilköğretime hazırlamaktadır. Çocuklara kaslarını düzenli kullanabilmeleri öğretilerek, düşüncelerini düzenleme ve açıklama konularında yardımcı olunmaktadır. Anaokullarının etkinlikleri şöyle sıralanabilir: toplumsallaşma faaliyetleri, dil faaliyetleri, sanatsal faaliyetler, çevreyi tanıma faaliyetleri, matematik etkinlikleri bedensel faaliyetler. Çocukların okul öncesi yıllarını geçirmeleri gereken süre, onların entelektüel gelişimlerine ve duygusal olgunluklarına bağlıdır; uygun olduğu durumlarda, çocuklara özel önlemlerle ek destek de verilmektedir. İlk öğrenme döngüsünde, okul öncesi ve ilkokul arasında net bir kopuş yoktur; çocuklar yavaş yavaş okul tabanlı öğrenmeyle tanıştırılır. Çocuklar yeteneklerine, becerilerine ve kişisel gelişimlerine bağlı olarak ilk öğrenme döngüsünü daha hızlı veya daha yavaş tamamlayabilirler (EURYDICE, 2022d; Uyumaz, 2013).

İlköğretim. Okul öncesi eğitim veya ilk öğrenme döngüsü hariç temel eğitimin bu kademesinin altı yıl sürdüğü söylenebilir. İlköğretim düzeyi - iki yıl okul öncesi veya ilk öğrenme döngüsünün ilk iki yılı dâhil - sekiz yıl sürer. HarmoS Anlaşması kapsamında özel bir hükmün bulunduğu Ticino kantonunda ise bu süre yedi yıldır. Bu kademedede öğrenciler entelektüel, yaratıcı, fiziksel ve sanatsal yeteneklerini, temel becerilerini ve kültürel kimliklerini, kendilerine, çevreye, hemcinslerine ve topluma karşı sorumluluk duygularını geliştirmekte; ortaöğretim birinci kademedede öğrenmeye ve yaşam boyu öğrenmeye hazırlanmaktadır. İlköğretim okullarında aşağıdaki sınıf türlerine rastlanabilmektedir (EURYDICE, 2022e; Uyumaz, 2013).

- *Düzenli sınıflar (Regelklasse der Primarstufe).* Eğitim ve öğretimini normal olarak sürdürebilen öğrenciler bu sınıflarda okumaktadırlar.

- *Küçük sınıflar (Kleinklassen der Primarstufe)*. Daimi sınıflara uyum sağlayamayan, yetersiz olan öğrenciler bu sınıflarda okumaktadırlar. Buna ek olarak ilkokula hazır olmadığına inanılan bazı öğrenciler için de okula hazırlık için özel sınıflar bulunmaktadır.
- *Yetiştirme sınıfları (Einführungsklasse/Einschulungsklasse)*. Almanca konuşulan bazı kantonlarda, okulun yalnızca bazı yönlerine hazır olan çocuklar, okul öncesinden sonra iki yıllık hazırlık sınıfı olarak da nitelendirilen bu yetiştirme sınıflarına gidebilmektedir. Bu sınıflar okul çağına gelmiş, gerekli olgunluğa erişmemiş çocuklar için hazırlanmıştır. İki seneye bölünebilen bu hazırlık sınıflarına devam eden öğrenciler genellikle kesin olarak ikinci normal ilköğretim sınıfına geçmektedir.

Alt ortaöğretim. Alt ortaöğretim temel eğitim tamamlandıktan - altıncı sınıftan sonra başlar, üç yıl sürer ve zorunlu eğitim dâhilindedir. Yalnızca Ticino kantonunda, alt orta seviye (scuola media) dört yıl sürer. Bu düzeyde, öğretim üç farklı yapısal modelde; akışlı, işbirlikli veya bütünleşmiş sürdürülür. Kantona bağlı olarak, tüm kantonda tek bir model uygulanmaktadır veya kanton komünlerin çeşitli modeller arasında seçim yapmasına izin vermektedir. İlkokulun sonundaki performans, öğretmenlerin tavsiyeleri (genellikle velilerin görüşünün dâhil edilmesiyle) ve bazı durumlarda bir geçiş sınavı, öğrencinin ortaöğretim birinci kademedeki / alt-ortaöğretimde atandığı okul tipini veya performans seviyesi grubunu belirler. Yabancı diller (ikinci bir ulusal dil, İngilizce ve isteğe bağlı üçüncü bir ulusal dil), matematik, doğa bilimleri, sosyal bilimler ve beşeri bilimler, müzik, sanat ve tasarım, beden eğitimi ve sağlık, ev ekonomisi, kariyer rehberliği ve mesleki hazırlık, disiplinler arası bazı alan ve konulara (bilgi ve iletişim teknolojileri, sürdürülebilir kalkınma için eğitim, cinsellik eğitimi, kültürlerarası eğitim, medya eğitimi, etik ve dinler) eğitim programında yer verilmektedir. Çoğu kantonda, öğrenciler yılda iki kez notlandırılmış raporla (1'den 6'ya kadar hazırlanmış olan bir derecelendirme ölçeğiyle; 6= en iyi not, 4 = yeterli, 4'ün altında = yetersiz) değerlendirilir. Notlandırılmış rapora ek olarak, genellikle öğrenciler ve velileri ile de bir değerlendirme yapılır. Öğrenme davranışı, sosyal davranış ve iş tutumu da değerlendirmenin bir parçası olabilir. Yeterli bir genel not ortalaması ve genel olarak temel konularda yeterli notlar, bir sonraki sınıfa geçiş için ön koşullardır. Bir rapor yetersizse, genellikle geçici bir geçiş gerçekleşir. Bir sonraki rapor da yetersiz ise bir üst dereceye geçiş gerçekleşmez, öğrenci daha önce devam ettiği sınıfı tekrar edebilir veya bir sonraki sınıfta daha düşük bir seviyede devam edebilir. Çeşitli kantonlarda, belirli sınıf ve konularda

zorunlu veya isteğe bağlı yılsonu testleri, uyum testleri veya karşılaştırmalı testler veya standartlaştırılmış referans testleri yapılıdır (EURYDICE, 2022f).

Köprü yılı kursları / dersleri. Bir yıl süren bu kurslar, ortaöğretim birinci kademesi ile lise seviyesi arasındaki bir ara seviyeyi temsil eder. Üst ortaöğretim / lise eğitimi veren bir okula hemen kaydolmayan öğrenciler için, alt orta öğretimi tamamladıktan sonra geçici çözümler olarak köprü yılı kursları sunulmaktadır. Bu kurslar; rehberlik sağlar ve öğrencilerin zorunlu eğitim sonrası karar vermelerine yardımcı olur, aynı zamanda eğitim yeri arzı ve talebi arasında bir dengesizlik olduğu durumlarda geçiş çözümü görevi görür, akademik, dil veya diğer eksiklikleri gidermeye hizmet ederler. Tamamen okul tabanlı kursların yanı sıra, anadili yabancı dil olan gençlere yönelik kurslar ve stajlarla birleştirilmiş kurslar olmak üzere çeşitli modeller sunulmaktadır (EURYDICE, 2022g).

Üst ortaöğretim / lise. Zorunlu eğitim sonrasında öğrenciler üst orta öğretimin genel eğitim programlarına ya da mesleki eğitim ve öğretim programlarına geçiş yapabilmektedir. Üst ortaöğretim okulları genel eğitim, mesleki eğitim okulları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu okullara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

- *Genel eğitim.* Genel eğitim programları *Bakalorya* okulları ve üst orta uzmanlık okullarını içermektedir. Kantonlar, Bakalorya okulları ve lise uzmanlık okulları için kabul koşullarını düzenlemekten sorumludur. Karar, öğrencilerin zorunlu eğitimin sonundaki performanslarına ve kısmen kabul sınavlarına, kabul görüşmelerine ve/veya öğrencinin ayrıldığı okuldan gelen tavsiyelere dayanmaktadır. *Bakalorya* okullarına kayıt genellikle ortaöğretim birinci kademenin son yılında veya ortaöğretim birinci kademedен sonra yapılır. Bakalorya programı genellikle dört yıl sürer. Bakalorya okullarının eğitim hedefleri, öğrencilere yaşam boyu öğrenme bakış açısıyla temel bilgi ve becerileri öğretmek, entelektüel açık fikirliliği, bağımsız düşünmeyi ve yargılamayı teşvik etmek ve üniversitede okumaya hazırbuluşluk sağlamaktır. Bakalorya programının sonunda, en az beş Bakalorya konusunda sözlü sınavlarla desteklenebilecek yazılı bir Bakalorya sınavına girilir. Bakalorya notları; sınav konularındaki performans ve eğitimin son yılındaki performans, ilgili konunun öğretildiği eğitimin son yılında kalan derslerdeki performans ve Bakalorya kompozisyonunun değerlendirilmesiyle belirlenir. Bir Bakalorya okuluna kayıt genellikle ortaöğretim birinci kademenin son yılında veya ortaöğretim birinci kademedен sonra yapılır. Bütün kantonlarda bulunan Bakalorya okulları üçüncül düzeyde ileri eğitim yani üniversite için öğrencileri

hazırlamaktadır. Genel olarak, Bakalorya okulu dört yıl sürmektedir (EDK, 2023g).

Üst orta/lise uzmanlık okulları ise, belirli bir meslek alanı ile ilgili kapsamlı bir genel eğitim ve mesleğe özgü temel bilgi ve becerileri sağlamaktadır. Bu okullar belirli bir mesleki alana yönelik mesleki eğitim ve öğretim kolejlere (vocational education and training - VET) ve uygulamalı bilimler üniversiteleri için hazırlık sunmaktadır. Lise uzmanlık okulu programından sonra ek bir yıllık program - uzmanlaşmış Bakalorya programı tamamlanabilir. Bu ek bir yıllık programı tamamlayan öğrencilere, ulusal olarak tanınan bir uzmanlık diploması verilir. Bu diploma ile öğrenciler, uygulamalı bilimler üniversitelerinde ve öğretmen eğitimi üniversitelerinde belirli kurslara erişim sağlayabilmektedir (EURYDICE, 2022h).

- *Mesleki eğitim.* İsviçre’de öğrencilerin çoğu alt ortaöğretimin ardından mesleki eğitim ve öğretime başlamaktadır. 230 farklı meslek için mesleki eğitim programları mevcuttur. Diğer ülkelerde benzer yeterlilikler yükseköğretimde edinilirken, İsviçre’de birçok mesleki yeterlilik üst ortaöğretimde elde edilmektedir. Mesleki eğitim; üç dört gün bir şirkette uygulamalı eğitim (çıraklık), okulda bir iki gün teorik sınıflarda (mesleki ve genel eğitim konuları) tamamlanmaktadır. Buna ek olarak, mesleki eğitim öğrencileri mesleki pratik becerilerini geliştirmek için şirketler arası kurslara katılmaktadır. Mesleki eğitim ve öğretim ayrıca tam zamanlı meslek okulunda tamamlanabilmektedir. İsviçre’nin Fransızca ve İtalyanca konuşulan bölgelerinde, tam zamanlı meslek liselerinin oranı Almanca konuşulan bölgelerinden daha yüksektir. Mesleki eğitim ve öğretim programları şu şekildedir: Federal mesleki eğitim belgesi ile iki yıllık mesleki eğitim ve öğretim programı, federal mesleki eğitim diploması ile üç veya dört yıllık mesleki eğitim ve öğretim programı, federal meslek Bakalorya programı. Federal Mesleki Bakalorya sahipleri, başka bir sınava ihtiyaç duymadan bir uygulamalı bilimler üniversitesinde ilgili bir çalışma alanına kayıt olabilirler. Federal Mesleki Bakalorya’ya ek olarak yetenek testini (Passerelle) geçenler, bir İsviçre üniversitesine veya öğretmenlik eğitimi veren bir üniversiteye kayıt olabilirler (EURYDICE, 2022g).

Üçüncül düzey eğitim (yükseköğretim). Yükseköğrenim kurumlarının görev alanı, temel eğitim ve öğretimi, sürekli eğitim ve öğretimi, araştırma ve geliştirmeyi ve üçüncü taraflara yönelik hizmetleri içermektedir. Üçüncül düzeyde; İsviçre eğitim sistemi üniversitelerde ya da yüksek mesleki eğitim ve öğretim kurumlarındaki programlarda geniş bir yelpazeye sahiptir. İsviçre’de üç tür yükseköğretim kurumu vardır; üniversiteler, uygulamalı bilimler üni-

versiteleri ve öğretmen eğitimi üniversiteleri. Üniversiteler çeşitli akademik veya uygulamaya yönelik lisans programları sunmaktadır. Genel olarak bir üniversite kurumuna erişim için, bir Bakalorya (lise mezuniyeti) sertifikası veya Federal Meslek Bakalorya sertifikası gerekmektedir. İsviçre’de 12 tanınmış üniversite vardır; 10 kanton üniversitesi ve iki Federal Teknoloji Enstitüsü. Bunlar geleneksel akademik üniversitelerdir ve öncelikli olarak uygulamaya yönelik araştırma yürüten uygulamalı bilimler üniversitelerinin aksine lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde temel araştırmalar yürütmektedir. Geleneksel üniversitelere ek olarak, İsviçre’de sekizi devlet ve biri özel olmak üzere uygulamalı bilimler üniversitesi bulunmaktadır. Bu kurumlarda, farklı uzmanlık alanlarında lisans ve yüksek lisans düzeyinde uygulamaya yönelik çok çeşitli eğitim ve öğretim programları sunulmaktadır. Uygulamalı bilimler üniversitelerinde, mesleki eğitim ve öğretimi (VET) tamamlamış ve Federal Mesleki Bakalorya sertifikası sahibi olan profesyoneller için yükseköğretim düzeyinde eğitime erişim sağlanmaktadır. Öğretmen eğitimi üniversitelerinde; okul öncesi, ilköğretim (okul öncesi veya ilk öğrenme döngüsü dâhil), alt ortaöğretim ve üst ortaöğretim okulları (Bakalorya okulları ve lise uzmanlık okulları) ve özel eğitim için öğretmen eğitimi gerçekleştirilmektedir (EDK, 2023i; EURYDICE, 2022j).

Özel eğitim. Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar ve gençler (doğumdan itibaren 20 yaşına kadar) özel gereksinimleri için özel önlemlerden faydalanmaktadır. Mevcut sistem, “Gerektiği kadar ayrılık, mümkün olduğunca entegrasyon” ilkesi üzerine kuruludur. Kantonlarda (okul psikolojik hizmetler dâhil) vaka değerlendirme, tanı, yönlendirme danışmanlık ve tedavi sağlamak için kurumlar vardır. Bu kurumlarda gelişimin özel desteğe ihtiyaç duyulduğu veya özel destek olmaksızın olağan okul standartlarını karşılayamayacaklarının belirlendiği durumlarda, bireyler için özel eğitim sunulmaktadır. Zorunlu eğitimdeki kaynaştırma uygulamalarında karmaşık sorunlar ağının ortaya çıktığı söylenebilir. Hangi öğrencilerin hangi kriterlere göre bütünleştirildiği, kaynakların dağılımı, bütünleştirme sürecine dâhil olan uzmanların hangi eğitimlere sahip olduğu gibi konularda istatistiksel verilere dayalı kapsamlı bir genel bakış mevcut değildir. Zorunlu eğitim sonrasında eğitim hedefleri standartlaştırılmış diplomalarla uyumludur. Mesleki eğitim ve öğretimde hem destek araçları (VET vaka yönetimi ve uzmanlaşmış bireysel koçluk) hem de dezavantajları telafi edecek araçlar mevcuttur. Üçüncül düzeyde (yükseköğretim), önlemler eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya odaklanmaktadır. Özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için İsviçre’deki çeşitli uygulamalar şu şekildedir (EDK, 2023h; Kronenberg, 2021; Uyumaz, 2013):

- *Erken çocuklukta özel eğitim.* Erken çocuklukta sunulan özel eğitim, engelli veya gelişimi gecikmiş, bozulmuş veya tehdit altında olan çocuklara yöneliktir. Destekleyici önlemler, çocuğun doğumundan okula başlamasından iki yıl sonrasına aile ile birlikte gerçekleştirilir.
- *Bütünleştirici eğitim.* Bütünleştirici eğitimde, özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, okulun sunduğu özel eğitim önlemleri kullanılarak, artırılmış önlemler düzenlenerek tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak normal bir okulda bir sınıfa entegre edilir.
- *Özel eğitim sınıfları.* Bu sınıflara, gelişimi tehdit altında olan veya güçlükleri nedeniyle (örn. davranışsal veya öğrenme güçlükleri) normal bir okuldaki dersleri takip edememe olasılığı yüksek olan öğrencilerin yalnızca az bir kısmı kabul edilir. Özel ihtiyaç sınıfları, normal ve özel ihtiyaç eğitimi arasındaki bir eğitim türünü temsil eder. Ancak, özel ihtiyaç sınıfları yalnızca kantonlarda düzenlenmektedir.
- *Özel eğitim okulları.* Bu okullar zorunlu eğitim düzeyinin bir parçasıdır ve belirli engel türlerinde veya öğrenme güçlüklerinde / davranış güçlüklerinde uzmanlaşmıştır. Özel eğitim okulları, standartlaştırılmış değerlendirme prosedüründe belirlendiği gibi, yalnızca gelişmiş önlemlere ihtiyaç duyan bireyleri kabul eder. Ayrıca, yatılı konaklama veya okul temelli gündüz bakım tesislerinde bakım hizmetleri ile birleştirilebilirler.
- *Dil terapisi ve psikomotor terapi gibi eğitici terapötik hizmetler.* Dil terapisinde dil bozuklukları, konuşma bozuklukları, ses bozuklukları ve iletişim bozuklukları teşhis ve tedavi edilir. Psikomotor terapi, algılama, hissetme, düşünme, hareket ve davranış ile bunların fiziksel ifadesi arasındaki etkileşimi ele alır. Bu eğitsel terapötik hizmetlerin her ikisinde de gerekli terapötik önlemler planlanır, uygulanır ve değerlendirilir.
- *İsteğe bağlı ek ders teklifi (Freiwilliges Schulisches Zusatzangebot).* İsteğe bağlı 10. okul yılıdır. Daha fazla mesleki bilgiye ihtiyaç duyulması halinde 10. öğretim yılı teklif edilir. Bu sınıflarda daha sonraki okullar ve meslek seçimleri hakkında gerekli olan bilgiler verilmektedir.

Yetişkin eğitimi ve öğretimi. Sürekli eğitim ve öğretim (continuing education and training - CET) yeni alanlar ve görevleri kapsayacak şekilde; bilgi, beceri ve yetenekleri geliştirmek, güncellemek ve bunları genişletmek için hizmet vermektedir. CET programları ve kurslar farklı hedefleri, içeriği ve süre aralığına göre çok çeşitlidir. CET faaliyetleri örgün eğitim ve öğretim sisteminin yanı sıra gerçekleşmektedir. CET öncelikle her bireyin kendi so-

rumluluğundadır ve büyük ölçüde katılımcılar tarafından ödenmektedir. Konfederasyon tarafından düzenlenen çeşitli özel kanunlar sürekli eğitim ve öğretim ile ilgili hükümleri içermektedir (örn.; işsizlik veya sakatlık durumunda yeniden entegrasyon ve çeşitli önlemler için federal düzenlemelere başvurmak). CET ayrıca belirli grupların sosyo-kültürel entegrasyonuna yardımcı olmak için de hizmet vermektedir (örn.; göç, cehalet, engelli insanlar için eşitlik gibi). CET sağlayıcıları; özel, devlet, şirket içinde, kar amacı gütmeyen odaklı ve kâr odaklı olmak üzere çeşitlilik göstermektedir (EURYDICE, 2022i).

2.3. İsviçre Eğitim Sisteminin Süreç Boyutu

Bu bölümde İsviçre eğitim sisteminin süreç boyutu; eğitim-öğretim süreçleri, öğretmenlerin yetiştirilmesi, okul yönetimi, eğitim denetimi ve eğitim finansmanı başlıklarıyla incelenmiştir.

2.3.1. Eğitim - Öğretim Süreçleri

İsviçre’de öğrencilerin çoğunluğu yaşadıkları komüne ait bir devlet okulunda zorunlu eğitimlerini tamamlamaktadır. Zorunlu eğitim toplam on bir yıl sürer. Genellikle dört yaşında başlar. İsviçre’deki öğrencilerin %95’i zorunlu eğitimlerini yaşadıkları belediye'deki bir devlet okulunda tamamlamaktadır. Özel okullara gidenlerin oranı %5’tir. Devlet okulları entegrasyonda önemli bir rol oynamaktadır. Farklı sosyal ve kültürel geçmişe sahip bütün çocuklar aynı okullara gitmektedir. Devlet okulları ücretsizdir (EDK, 2023d).

İsviçre’de okul yılı başlangıç ve bitiş tarihleri kantonlara göre değişiklik gösterse de öğrenciler için okullar genellikle Ağustos ayının ortasında ya da sonunda başlamakta, Haziran ayının başında ya da ortasında sona etmektedir. Okul yılı Mayıs ayının sonunda biten kantonlar (Ticino, Valais) da mevcuttur. Öğretmenler için okul yılı başlangıcı 1 Ağustos, bitiş ise 31 Haziran’dır. Tatiller de kantonlar arasında farklılık göstermektedir. Bir ya da üç hafta sonbahar tatili, bir ya da iki hafta yeni yıl/kış, bir ya da üç hafta ilkbahar tatili, beş ya da 10 hafta yaz tatili, 1 Ağustos Ulusal Gün (National Day) resmi tatil, 26 May 2022 Ascension Day ve 6 Haziran 2022 Whit Monday dolayısıyla tatil olmaktadır (EURYDICE, 2021).

İsviçre’de zorunlu eğitimin toplam süresi 11 yıldır. İlk seviye; ilköğretim düzeyi (iki yıllık anaokulu veya ilk öğrenme döngüsü dahil) sekiz yılı alt orta seviye üç yılı kapsar. Genel olarak, zorunlu eğitim çocuklar için dört yaşında başlar. Zorunlu eğitimden kantonlar sorumludur; eğitim programını, öğretim materyalini ve konu başına düşen ders sayısını belirlerler. HarmoS

Anlaşması, eğitim programının dilsel bölgeler (Fransızca, Almanca konuşulan kantonlar ve çok dilli 21 kanton) düzeyinde uyumlaştırılmasını şart koşmaktadır. Okullar komünler tarafından organize edilmektedir. Kamusal zorunlu eğitim tüm çocuklar için ücretsizdir. Farklı gelişim durumları, yetenekleri, sosyal geçmişleri, dilsel geçmişleri ve davranışsal özellikleri olan öğrencilerin hepsi aynı okula devam etmektedir. Sınıflardaki kültürel heterojenliğin yanı sıra, öğrencilerin yeteneklerine ilişkin bu heterojenlik, okullar için zorluklar oluşturmaktadır. Okullar, tüm öğrencilere yeteneklerine göre eğitim vermeyi garanti etmektedir. Öğrenciler normal okul öğretmenleri ve gerekirse uzmanlar (örneğin özel eğitim öğretmenleri) tarafından bireysel olarak desteklenerek farklılaştırılmış, bireyselleştirilmiş eğitim almaktadırlar (EDK, 2023j).

İlköğretim düzeyinde (anaokulu veya birinci öğrenme döngüsü) okula kayıt yaşını kantonlar belirlemektedir. 31 Temmuz itibarıyla dört ya da beş yaşına gelmiş çocuklar sonbahar başında ilköğretime başlamaktadır. Ebeveynlerin isteği üzerine, önceki veya sonraki bir tarihte kayıt düzenlenebilir. Anaokulu veya birinci öğrenme döngüsünde, çocuğun bireysel gelişimine önem verilmektedir. Öğretim ağırlıklı olarak disiplinler arası bir yaklaşımla tasarlanarak düzenlenmektedir. Kantonlar eğitim programlarından sorumludur. Anaokulu veya birinci öğrenme döngüsünde öğrencilerin değerlendirilmesi genellikle sayısal notları kullanmadan yapılmaktadır. Yapılandırılmış gözlem formları genellikle değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır. Değerlendirmede çocuğun gelişimi dikkate alınır. Performans derecelendirmede genelde 1-6 arasında bir ölçek (6 en iyi notu, 4 yeterli, 4 altı yetersiz) kullanılır. Değerlendirmede performans derecelendirmesi yapılmaz ise sözel ifadelerle ya da diğer değerlendirme prosedürlerine göre çocuğun performansını açıklayan okul raporları kullanılmaktadır. Çoğu durumda öğrenciler her dönem sonunda, yılda iki kez, başarı notu raporu ya da öğrenme raporu almaktadır. Akademik performans değerlendirme sonraki seviyeye sonraki sınıfa geçişlerde tanıtım için bir temel olarak kullanılır. Bazı kantonlarda, zorunlu veya isteğe bağlı yıl sonu testleri, oryantasyon testleri veya karşılaştırmalı testler veya standart referans testleri yapılmaktadır. Bu testler bilgi ve becerinin mevcut durumunu tespit etmek ya da öğrencilerin performansını değerlendirmek için ve aynı zamanda öğretmenlerin diğer sınıflarla kendi sınıfının öğrenme başarısını karşılaştırmak için kullanılabilir (EDK, 2023f).

Alt ortaöğretim ilköğretimden sonra üç yıl sürmektedir. Öğrenciler genellikle 11 yaşında alt ortaöğretime başlar. İlkokulun sonunda, genellikle ebeveynlerin görüşlerinin katılımıyla, öğretmenlerin önerileri doğrultusunda,

bazı durumlarda bir geçiş sınavı, öğrencinin alt ortaöğretime geçişini belirlemektedir. Geçiş prosedürleri kanton ve modele göre farklılık göstermektedir. Alt ortaöğretim öğrencilerin kişilik gelişimini destekler ve onları yaşam boyu öğrenmeye; bireysel sorumluluk, kişisel inisiyatif alma, çatışma ve problem çözme, bireysel ya da ortaklaşa çalışmaya teşvik eder. Aynı zamanda üst orta öğretim için hazırlar. Alt ortaöğretim seviyesinde şu konular işlenmektedir: Diller - okul dili, yabancı dil (ikinci ulusal dil, İngilizce ve üçüncü bir ulusal dil opsiyonel); matematik; doğa bilimleri - biyoloji, kimya, fizik; sosyal bilimler ve beşeri bilimler - coğrafya, tarih, yurttaşlık eğitimi; müzik, sanat ve tasarım - görsel sanatlar, tekstil tasarımı, teknik tasarım; beden eğitimi ve sağlık; ev ekonomisi; kariyer rehberliği ve mesleki hazırlık (EDK, 2023k).

Öğrencilerin üst ortaöğretim kurumlarına geçişlerinde başarılı olabilmeleri için bazı kantonlarda alt ortaöğretimin son notları yeniden değerlendirilmektedir. Okuldan ayrılanlara mesleki eğitim ve öğretime (VET) veya bir lise genel eğitim okuluna başlamak için mümkün olan en iyi hazırlığı sağlamak için, çeşitli kantonlar ortaokulun son yıllarında önlemler almaktadır. Bunun yanında zorunlu eğitimden üst ortaöğretim kurumlarına geçişleri en iyi duruma getirmek için kantonlar diğer eğitim ortaklarıyla birlikte projeler üretmektedir. Alt orta öğrenimini tamamladıktan sonra mesleki eğitim ve öğretime başlamayan ya da üst ortaöğretim sunan bir okula kayıt olmayan öğrenciler için, köprü yılı dersleri geçici çözümler olarak sunulmaktadır (EURYDICE, 2022f).

2.3.2. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Öğretmen eğitimi üniversiteleri, mezunlarını doğrudan mesleğe uygun hale getirmekte ve mezunların öğretmenlik yapacakları okul düzeyine bağlı olarak, bir lisans (okul öncesi ve ilköğretim seviyesi, konuşma terapisi ve psikomotor terapi öğretmeni) veya bir yüksek lisans (alt ve üst ortaöğretim seviyesi ve özel eğitim öğretmeni) derecesi olmak üzere, bir akademik derece elde etmelerini sağlamaktadır. Diplomaların tanınmasına ilişkin düzenlemeler ile eğitimin kalitesi ve mezuniyet sertifikaları üzerinde denetimler EDK tarafından yapılmaktadır. Öğretmenlik mesleğine girişten emekliliğe kadar olan istihdam koşulları (atanma koşulları, maaş vb.) kanton kanunları ve hükümleri ile düzenlenmektedir. Kantonlar, eğitim yasalarında ve kanton hükümlerinde, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimi (SMG) tamamlamaları için bir yükümlülük ve genellikle de bir yetki ortaya koymaktadır. Öğretmenler için SMG kursları, öğretmen eğitimi veren üniversiteler ve diğer kurumlar tarafından sunulmaktadır (EURYDICE, 2022j).

2.3.3. Okul Yöneticileri

Okul müdürünün atanmasından ilk ve alt orta seviyede esas olarak yerel makamlar ve üst orta seviyede ise kanton makamları sorumludur. Yeni okul idaresi boş pozisyonları kamuya ilan edilir. Okul müdürleri, kural olarak ilgili okul düzeyi için bir öğretmenlik derecesine ve birkaç yıllık mesleki deneyime sahip olmalıdır. Okul müdürleri için EDK tarafından okul yönetimine özel ek eğitim kursları geliştirilmiştir. Bu eğitim kurslarına katılanlar bir “Okul Müdürü - (EDK)” sertifikası almaktadırlar Okul müdürü olarak atanma, giderek artan bir şekilde bu tür ek eğitime bağımlı hale getirilmektedir. Mesleğe girişten emekliliğe kadar olan hizmet koşulları kanton kanunları ve hükümleri ile düzenlenir. Okul müdürleri, özellikle zorunlu eğitimde, yönetim rollerinin yanı sıra öğretim görevlerine de sahiptir. Müdürler öğretim kadrosundan daha yüksek bir maaş grubunda sınıflandırılabilir. Birkaç kanton üst orta seviyede öğrenim veren kurumlarda görev yapan okul müdürlerinin görev süreleri için bir zaman sınırı belirlemiştir (EURYDICE, 2022k).

2.3.4. Eğitim Denetimi

İsviçre’de kantonların çoğunluğunda okul müfettişleri okulların sürekli gözetim ve denetimini yapmaktadır. Okul müfettişleri, okullara danışmanlık yapmaktan ve okulların kanton denetiminden sorumludur. Yapısal, idari, personel ve eğitim konularında okulun işleyişini destekler ve öğretim kadrosuna, yetkililere ve velilere tavsiyelerde bulunurlar. Hizmet koşulları kanton veya komün ve seviyeye göre değişir. Okul müfettişleri genellikle belirli bölgelerden sorumludur; tam zamanlı veya yarı zamanlı çalışabilirler. Tam zamanlı okul müfettişleri profesyoneldir, yarı zamanlı okul müfettişleri ise meslekten olmayan kişiler olabilir. Belli bir uzmanlık alanına sahip olmayan genel müfettişlerin belirli coğrafi bölgelerde sorumlulukları vardır. Bazı kantonlarda eğitim alanındaki müfettişler bölge müfettişlerine belli zamanlarda yardımcı olmaktadır. Zürih ve St.Gall kantonları farklı bir model öngörmektedirler; orada müfettişler dar anlamda yalnızca sınırlı görevlerle, özellikle yönetsel alanlarla ya da bölgesel okul komisyonları tarafından oluşturulan kurumlara bırakılmış bulunan okulların genel denetimiyle görevlidirler. Son yıllarda geleneksel okul müfettişlerinin görev ve işlevlerinin değiştiği görülmektedir. Çoğu kantonda, değerlendiricilerin okul ve öğretim kalitesini inceleyip değerlendirdiği dış okul değerlendirme uzmanlık ofisleri kurulmuştur. Okulların özerkliğinin artmasının bir sonucu olarak, okulun ve öğretim kalitesinin dâhili olarak korunması ve geliştirilmesi okul yönetimleri ve öğretim kadrosuna aittir. Üst orta seviyedeki genel eğitim okullarını izlemekten kantonlar sorumludur. Okul idaresi; uzmanlık ve eğitim yönetiminden so-

rumluyken, bunların izlenmesi genellikle belirli bir makama (örneğin, denetleme kurulu, Bakalorya sınavları kurulu) devredilmiştir. Az sayıda kantonda, Bakalorya okullarının uzmanlık ve eğitim denetimi için müfettişlikler vardır. Denetim makamları derslere ve özellikle okul bitirme sınavları olmak üzere sınavların yürütülmesine uzman olarak katılabilir. (EURYDICE, 2022m; Kasapçopur, 2007).

2.3.5. Eğitim Finansmanı

EDK tarafından kabul edilen kantonlar arası finansman ve eşit erişim anlaşmalarıyla, İsviçre genelindeki eğitim kurumlarına eşit erişim ve mali yüklerin kantonlar arasında adil bir şekilde paylaşılması sağlanır. Kamu sektörünün yanı sıra (Konfederasyon, kantonlar ve komünler), iş dünyası (şirketler ve iş dernekleri) ve özel sektör veya eğitim kurumları da harcamalara katılır. Harcama kategorileri arasında öğretmen, öğretim görevlisi ve diğer okul personelinin maaşları, tesislerin inşası ve bakımı, öğretim materyalleri ve sarf malzemeleri, okul ve danışmanlık hizmetleri, özel eğitim önlemleri, destek önlemleri, eğitim katkıları, okula dahil olan herkes için sigorta kapsamı (öğrenciler, öğretmenler, veliler, destek personeli vb.) yer almaktadır. 2020 yılında İsviçre’de konfederasyon, kantonlar ve komünlerin eğitime 40.8 milyar CHF harcadığı görülmektedir. Bu miktar, toplam kamu harcamalarının %16.2’sine ve GSYİH’nın %5.9’una karşılık gelmektedir. İsviçre’de eğitim harcamalarının %91’i cari giderler, geri kalan %9’u ise yatırımlar olarak yapılmaktadır. 27.1 milyar CHF ile toplam eğitim harcamalarının %67’si personel maaşlarına harcanmaktadır (EDK, 2023c; EURYDICE, 2022n; FSO, 2022). İsviçre’de 2022 yılında eğitime yönelik yapılmış olan kamu harcamaları Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. İsviçre’de Eğitime Yönelik Kamu Harcamaları (FSO, 2023)

Harcama yapılan alan	İsviçre Frangı (Milyon CHF olarak)				
	%	İsviçre	Konfederasyon	Kantonlar	Komünler
Personel maaşları	67	27.137	2.395	25	6.325
Zorunlu eğitim ve özel eğitim	50	20.404	23	18.417	10.771
Üst orta seviye	14	5.880	151	9.609	149
Üçüncül seviye (yükseköğretim)	23	9.376	1.341	5.579	11
Araştırma	11	4.462	3.072	8.025	2

Harcama yapılan alan	İsviçre Frangı (Milyon CHF olarak)				
	%	İsviçre	Konfederasyon	Kantonlar	Komünler
İlişkilendirilemeyen harcamalar	2	674	13	1.387	43
Toplam	100	40.796	4.600	25.219	10.977

Şekil 4 incelendiğinde; Eğitim sisteminde harcamaların yaklaşık %67'si ve en önemli bölümünün personel maaşlarının ödenmesine ayrıldığı görülmektedir. Eğitime yapılan kamu harcamalarının eğitim derecelerine göre dağılımında zorunlu eğitim (%50) en önemli kısmı oluşturduğu dikkati çekmektedir. Yükseköğretime ayrılan bütçe ise %23 ile eğitime yapılan kamu harcamalarında üçüncü sırada yer almaktadır. Üst orta seviye (lise) için ayrılan bütçe eğitim için ayrılan toplam bütçesinin %14'ü kadardır. Harcamaların yönetsel boyutu incelendiğinde ise kanton ve komünlerin eğitim harcamalarına daha çok katkı sağladığı görülmektedir.

SONUÇ VE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇİN ÇIKARIMLAR

İsviçre 26 kantondan oluşan Federal bir ülkedir. Yönetim yapılanması, ülkede farklı dillerin konuşulması ve buna bağlı olarak farklı kültürel yapıların varlığı eğitim sistemine de yansımıştır. İsviçre'de kantonlar eğitim ve kültür çalışmalarını ulusal düzeyde koordine etmektedirler. 26 kantonun eğitim dairesi başkanı (kanton eğitim bakanları) eğitim ve kültür politikalarının koordinasyonu için biraraya gelerek İsviçre Kanton Eğitim Bakanları Konferansı'nı (EDK) oluşturmakta ve EDK eğitim ve kültür politikalarının ulusal koordinasyonunu sağlamaktadır. EDK'nın faaliyetleri, Federal Anayasa'daki eğitimle ilgili maddelere ve eğitimle ilgili konularda kantonlar arası hukuka dayanmaktadır. Bunun yanında EDK'nın işbirliği, Federal Anayasa'ya bağlı olarak, kantonlar arası sözleşmelere, anlaşmalara (Kantonlar arası eğitim koordinasyonu anlaşması, HarmoS vd.) dayanmaktadır. Kantonlar arası anlaşmalarla her ne kadar ülkede eğitim birliği sağlanmaya çalışılsa da zorunlu eğitim süresi ve yaşı, eğitim süreçleri, eğitim yönetimi gibi konularda kantonlar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Eğitim sisteminin bir diğer önemli özelliği, eğitim sistemindeki kanton özerkliği ve okulların adevi merkeziyetçi olmayan yapısıdır. Kantolar ve kantonlara bağlı komünlerin eğitim harcamalarının büyük bir kısmını finanse ettiği görülmektedir. İsviçre ve Türk eğitim sistemleri karşılaştırmalı olarak Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. İsviçre ve Türk Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması

	Türk Eğitim Sistemi	İsviçre Eğitim Sistemi
Amaç	Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak	Kantonlar arasında farklılık göstermektedir.
Yönetmel Yapı	Yönetim merkezidir.	Federalizm gereği yönetim ağırlıklı olarak kanton ve komün düzeyindedir. Ademi merkezîyetçi bir yönetim yapılanması vardır.
	Eğitim Milli Eğitim Bakanlığı'nca (MEB) yürütülür.	İsviçre Konfederasyonu Kanton Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı (EDK) eğitimsel ve kültürel politikaların ulusal koordinatörü ve sorumlusudur.
Okul Öncesi Eğitim	İsteğe bağlıdır. Devlet okullarında ya da özel okullarda yürütülmektedir. Anaokullarında okula başlama yaşı 3, ilkokullarda bulunan anasınıflarında ise 4'tür.	Bazı kantonlarda zorunludur ve iki yıldır. Eğitime başlama yaşı 4'tür.
İlköğretim	İlkokul zorunludur ve dört yıldır.	İlkokul zorunludur ve altı yıldır.

	Türk Eğitim Sistemi	İsviçre Eğitim Sistemi
Ortaöğretim	Ortaokul dört yıldır ve zorunlu eğitim kapsamındadır.	Alt ortaöğretim zorunludur ve üç ya da dört (Ticino kantonu) yıl sürer.
	Lise dört yıldır ve zorunlu eğitim kapsamındadır. Okullara giriş sınav ile yapılmaktadır.	Üst ortaöğretim zorunlu değildir üç ya da dört yıl sürer. Okullara giriş bir önceki ders notları ile yapılmaktadır. Mezun olurken sınav vardır.
Yükseköğretim	Meslek yüksek okulu ve üniversitelerden oluşmaktadır.	Meslek okulları, öğretmen yetiştiren yüksekokullar ve üniversitelerden oluşmaktadır.
	Merkezi yerleştirme sınavına göre öğrenci alınmaktadır.	Üst-ortaöğretim kurumlarından mezuniyet derecesine göre öğrenci alınmaktadır.
Süreç	Zorunlu eğitim 4+4+4 olacak şekilde toplamda 12 yıldır. Zorunlu eğitim 5-6 yaşında başlar, 17 yaşında biter. Öğretim yılı 180 işgünüdür.	Zorunlu eğitim 11 yıldır. Zorunlu eğitim 5-7 yaşında başlar, 15 yaşında biter. Öğretim yılı 189 işgünüdür.
Okul Yönetimi	Okullar müdürler tarafından yönetilir ve müdürler atanarak göreve gelir.	Okul yönetiminde farklı uygulamalar mevcuttur. Bazı okullarda öğretmenler tarafından seçilen bir kurul okulu yönetmekte ve kurula bir kişi liderlik etmektedir.
Denetim	Milli Eğitim Bakanlığı'nca görevli müfettişler tarafından yapılır.	Kantonlara bağlı okul müfettişlerince ve yapılır.

	Türk Eğitim Sistemi	İsviçre Eğitim Sistemi
Finansman	Hükümet tarafından MEB'e ayrılan bütçeden finanse edilmektedir.	Kantonlar ve komünler eğitime ayrılan bütçenin %90'ını finanse eder.
	MEB bütçesinin GSYİH'ya oranı %5.2'dur.	Eğitim için ayrılan bütçenin GSYİH'ya oranı %5.9'dur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi İsviçre ve Türk eğitim sistemleri birbirinden farklılık göstermektedir. İsviçre'de eğitim yönetimi ağırlıklı olarak kanton ve komünlerin sorumluluğunda iken Türkiye'de eğitim yönetimi merkezidir. Her iki ülkenin okul sistemi yapılanması da birbirinden farklıdır. İsviçre'de okul öncesi eğitim bazı kantonlarda zorunlu eğitim kapsamında iken Türkiye'de okul öncesi eğitim isteğe bağlıdır. Zorunlu eğitim süresi İsviçre'de çoğu kantonda 11 yıl iken bu süre Türkiye'de 12'dir.

Her iki ülkede 2020 yılı verileri doğrultusunda yaş aralıklarına göre okullaşma oranı şu şekildedir: 3-5 yaş; İsviçre %49.5, Türkiye %40.8, OECD ortalaması %83.3, 6-14 yaş; İsviçre %100, Türkiye %100, OECD ortalaması %98, 15-19 yaş; İsviçre %85, Türkiye %69, OECD ortalaması %83, 20-24 yaş; İsviçre %42, Türkiye %50, OECD ortalaması %41, 25-29 yaş; İsviçre %18, Türkiye %32, OECD ortalaması %15'dir (OECD, 2022). 18-24 yaş aralığında ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı; İsviçre'de %10.8, Türkiye'de %32.2, OECD ortalamasında %16.1'dir. İlköğretimden yükseköğretime bütün eğitim kademelerinde eğitim için yapılan harcamalarının GSYİH'ya oranı İsviçre'de %5.9 iken Türkiye'de %5,2'dir, OECD ortalaması ise %4,9'dur (OECD, 2022).

Özetle belirtmek gerekirse; İsviçre'de zorunlu eğitim büyük ölçüde kantonlar ve komünler sorumluluğundadır (okul öncesi veya ilköğrenim döngüsü dâhil ve alt orta seviye). Okul öncesi eğitim veya ilk öğrenme döngüsü olarak da nitelendirilen, iki yıllık anaokulu eğitiminin çoğu kantonda zorunlu eğitime dâhil edildiği, bazı zorunlu eğitimin bir yılını kapsadığı, bazı kantonlarda ise zorunlu eğitim süresi içinde yer aldığı görülmektedir. Okul öncesi eğitim / ilk öğrenme döngüsüne katılım ücretsizdir. Okul öncesi eğitim etkinlikleriyle çocukların zihinsel, ruhsal, bedensel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunularak, ilköğretime hazırlık yapılmaktadır. İlköğretim düzeyi; iki yıl okul öncesi/ilk öğrenme döngüsünün dâhil çoğu kantonda sekiz yıl sürmektedir (Ticino kantonunda 7 yıl). Alt ortaöğretim zorunlu eğitim dâhilindedir ve ilköğretim tamamlandıktan - altıncı sınıftan sonra başlar, üç yıl

sürer (Ticino kantonunda, alt orta seviye dört yıldır). İlkokulun sonundaki performans, öğretmenlerin tavsiyeleri ve bazı durumlarda bir geçiş sınavı, öğrencinin alt ortaöğretimde atandığı okul tipini veya performans seviyesi grubunu belirlemektedir. Alt orta öğretimi tamamladıktan sonra üst orta-öğretim / lise eğitimi veren bir okula hemen kaydolmayan öğrenciler için köprü yılı kurslarıyla geçici çözümler sunulur. Zorunlu eğitim sonrasında öğrenciler üst ortaöğretimin genel eğitim programlarına (Bakalorya/üst orta uzmanlık okulları) ya da mesleki eğitim ve öğretim programlarına geçiş yapabilmektedir. İsviçre’de üniversiteler, uygulamalı bilimler üniversiteleri ve öğretmen eğitimi üniversiteleri olmak üzere üç tür yükseköğretim kurumu vardır. Genel olarak üniversiteye erişim için, bir Bakalorya (lise mezuniyeti) sertifikası veya Federal Meslek Bakalorya sertifikası gerekmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar ve gençler için kantonlarda vaka değerlendirme, tanı, yönlendirme danışmanlık ve tedavi sağlamak için kurumlar vardır. Gelişimin özel desteğe ihtiyaç duyulduğu veya özel destek olmaksızın olağan okul standartlarını karşılayamayacağı belirlen bireylere bu kurumlarda özel eğitim sunulmaktadır. Yetişkin eğitimi ve öğretimi başka bir ifadeyle sürekli eğitim ve öğretim; özel, devlet, şirket içinde, kar amacı gütmeyen odaklı ve kâr odaklı olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Bu kurumların faaliyetleri örgün eğitim ve öğretim sisteminin yanı sıra gerçekleşmektedir. İsviçre’de okul öncesi ve ilköğretim seviyesi, konuşma terapisi ve psikomotor terapi öğretmenleri öğretmen eğitimi üniversitelerinin lisans programlarından, alt ve üst ortaöğretim seviyesi ve özel eğitim öğretmenleri ise yüksek lisans programlarından akademik derece elde etmektedirler. Okul müdürlüğünde; ilgili okul düzeyi için bir öğretmenlik derecesine ve birkaç yıllık mesleki deneyime sahip olma zorunluluğu ile EDK tarafından okul yönetimine özel ek eğitim kurslarına katılım şartı aranmaktadır. İsviçre’de kantonların çoğunluğunda okul müfettişleri tam zamanlı (profesyonel) veya yarı zamanlı (meslekten olmayan kişiler olabilir) olarak okulların sürekli gözetim ve denetimini yapmaktadır. Çoğu kantonda, değerlendiricilerin okul ve öğretim kalitesini inceleyip değerlendirdiği dış okul değerlendirme uzmanlık ofisleri de bulunmaktadır.

Sonuç olarak; merkezi olmayan bir eğitime sahip federal ve çok dilli bir ülke İsviçre’de, eğitim sistemi yüksek kalite ve geçişlilik ile karakterize edilmekte, kanton özerkliği ve okullara ilişkin ademi merkezîyetçi biçimleri sistemde öne çıkmaktadır. İsviçre’de eğitim dili bağlı bulunan bölgeye göre Almanca, Fransızca, İtalyanca veya Romanşça olarak değişmektedir. İsviçre’de zorunlu eğitim uygulamaları kantonların komünlerin sorumluluğundadır. Zorunlu eğitimde tüm çocukların %95’i komünlerdeki devlet okullarına devam etmektedir. Farklı sosyal, dilsel ve kültürel geçmişe sahip

çocukların hepsi aynı okula gitmektedir. İsviçre’de mesleki eğitim ve öğretimin oldukça önemli bir alan olduğu, bir üst öğrenim kademesine geçişlerde öğrencilerin bilgi, beceri ve yeteneklerine göre yönlendirildiği görülmektedir. Dünya genelinde küresel ekonomik durgunluklar yaşanırken bile İsviçre ekonomisi büyüme göstermiştir. Federal yapıya sahip olan ve 26 kantondan oluşan ülkede sürdürülen eğitim politikalarının bu büyümede güçlü bir payının olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Kaynakça

1. Arı, A. (2006). *İsviçre (Basel) okul sistemi*. Pegem A Yayıncılık.
2. Cantonal School Systems. (2016). *Kantonale schulstrukturen in der schweiz und im fürstentum liechtenstein: Stand schuljahr 2015/2016*. http://edudoc.ch/record/118578/files/Schulsysteme_2015_alle.pdf adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
3. EAER. (2023). The Federal Council. The Portal of Swiss Government. <https://www.admin.ch/gov/en/start/departments/department-of-economic-affairs-education-research-eaer.html> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
4. EDK. (2023a). The Swiss Conference of Cantonal Ministers of Education – EDK. <https://www.edk.ch/en/the-edk> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
5. EDK. (2023b). Kantonale Schulorganisation. <https://www.edk.ch/de/bildungssystem/kantonale-schulorganisation> adresinden 23 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
6. EDK. (2023c). Overview of the EDK's current activities. <https://www.edk.ch/en/topics/overview> adresinden 23 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
7. EDK. (2023d). Education system / Basics. <https://www.edk.ch/en/education-system/basics> adresinden 23 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
8. EDK. (2023e). The Swiss education system. https://www.edk.ch/en/education-system-ch?set_language=en adresinden 3 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
9. EDK. (2023f). Primary level. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/compulsory/primary> adresinden 25 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
10. EDK. (2023g). Baccalaureate schools. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/post-compulsory/upper-secondary/baccalaureate> adresinden 4 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
11. EDK. (2023h). Special needs education. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/compulsory/special-needs> adresinden 5 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
12. EDK. (2023i). Tertiary level. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/post-compulsory/tertiary> adresinden 5 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
13. EDK. (2023k). Lower secondary level. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/compulsory/lower-secondary> adresinden 6 Mart tarihinde alınmıştır.
14. EDK. (2023j). Compulsory education. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/compulsory> adresinden 6 Mart tarihinde alınmıştır.
15. EDK. (2014). Swiss education report 2014. https://www.skbf-csre.ch/fileadmin/files/pdf/bildungsberichte/2014/bildungsbericht_14_e.pdf adresinden 18 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

16. EDK. (2018) . Swiss education report 2018. https://www.skbf-csre.ch/fileadmin/files/pdf/bildungsberichte/2018/Swiss_Education_Report_2018.pdf adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
17. Ergin, İ., Çelik, S. A., & Akkaya, B. (2021). A comparative study on the education systems in the Turkic countries. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 11(3), 67-80.
18. EURYDICE. (2022a). Switzerland Political, social and economic background and trends. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/political-social-and-economic-background-and-trends> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
19. EURYDICE. (2022b). Administration and governance at local and/or institutional level. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/administration-and-governance-local-and-or-institutional> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
20. EURYDICE. (2022c). Political, social and economic background and trends. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/political-social-and-economic-background-and-trends> adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
21. EURYDICE. (2022d). Organisation of ECEC for children aged 4 years and above. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/organisation-ecec-children-aged-4-years-and-above> adresinden 3 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
22. EURYDICE. (2022e). Switzerland primary education. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/primary-education> adresinden 3 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
23. EURYDICE. (2022f). Organisation of general lower secondary education. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/organisation-general-lower-secondary-education> adresinden 4 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
24. EURYDICE. (2022g). Organisation of vocational upper secondary education. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/organisation-vocational-upper-secondary-education> adresinden 4 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
25. EURYDICE. (2022h). Organisation of general upper secondary education. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/organisation-general-upper-secondary-education> adresinden 4 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
26. EURYDICE. (2022i). Adult Education and Training. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/adult-education-and-training> adresinden 3 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.

27. EURYDICE. (2022j). Teachers and education staff. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/teachers-and-education-staff> adresinden 5 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
28. EURYDICE. (2022k). Management and other education staff. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/management-staff-early-childhood-and-school-education> adresinden 8 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
29. EURYDICE. (2022m). Requirements for Appointment as an Inspector. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/staff-involved-monitoring-educational-quality-early> adresinden 8 Mart tarihinde alınmıştır.
30. EURYDICE. (2022n). Funding in education. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/switzerland/funding-education> adresinden 8 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
31. EURYDICE. (2021). *The organisation of school time in Europe. Primary and general secondary education – 2021/22*. Publications Office of the European Union.
32. FEDLEX. (1999). Federal Constitution of the Swiss Confederation. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en> adresinden 2 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
33. FSO. (2021). Federal Statistical Office. Population. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/population/effectif-change/population.html> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
34. FSO. (2022). Federal Statistical Office. Public education expenditure. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/education-science/finances-educational-system/public-expenditure.html> adresinden 8 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
35. Kronenberg, B. (2021). Special needs education in Switzerland. <https://www.sbf.admin.ch/sbf/en/home/services/publications/data-base-publications/special-needs-education.html> adresinden 5 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
36. Kummer, M. A., Luder, M. R., Hollenweger, M. J., Niedermann, M. A., & Kronenberg, M. B. (2006). Assessment within the education system in Switzerland. <https://www.european-agency.org/country-information/reports?page=1> adresinden 7 Mart tarihinde alınmıştır.
37. MFA. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: İsviçre'nin siyasi görünümü. <https://www.mfa.gov.tr/isvicrenin-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
38. Nadaroğlu, H. (2005). Federal Devletlerde Yerel Yönetim Uygulamaları. E. N. Varcan (Editör). *Yerel Yönetimler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 143-160'deki bölüm.

39. OECD. (2007). National Review of Educational R&D - Switzerland. <https://www.oecd.org/edu/ceri/38011677.pdf> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
40. OECD. (2020). How's life? 2020: Measuring well-being. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>.
41. OECD. (2022). Education at a glance: OECD indicators. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/3197152b-en/index.html?itemId=/content/publication/3197152b-en> adresinden 25 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
42. Stadtschnitzer, M., & Schmidt, C. (2018, May). *Data-driven pronunciation modeling of swiss german dialectal speech for automatic speech recognition*. In Proceedings of the Eleventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2018), Miyazaki, Japan.
43. Swiss Education System. (2023). İsviçre eğitim sistemi. <https://www.edk.ch/en/education-system-ch/general-information/graphic> adresinden 7 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
44. Şahin, Ö. U. (2022). Yaşam kalitesi ve eğitim ilişkisi: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Journal of Awareness (JoA)*, 7(4), 179-197.
45. Uyumaz, P. (2013). İsviçre'de ortaöğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin bilgisayar destekli matematik öğretimiyle ilgili görüş ve düşünceler [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.